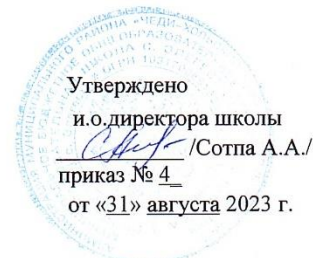

Муниципальное бюджетное образовательное учреждение
средняя общеобразовательная школа им. Бавун-оол У.А.
с. Элегест Чеди-Хольского кожууна РТ

Согласовано
заместитель по ВР
 /Кыргыз Л.М./
«31»августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
ВНЕУРОЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
КУРСА "НАРОДОВЕДЕНИЕ"
(УЛУСЧУ УЖУРЛАР)
ДЛЯ 9 «б» КЛАССА
НА 2023/2024 УЧЕБНЫЙ ГОД

Составитель программы
Оюн Маргарита Саян-ооловна
учитель дополнительного
образования

Элегест 2023

Тайылбыр бижик

9-ку класска “Улусчу уjurлар” деп класстан дашкаар ажил-чорудулгага ажилчын программаны Тыва Республиканың ниити өөредилгезинин бадылааны А.К.Ооржактын,С.Б.Оюннун “Тыва уjur-чанчылдар” деп 5-9 класстарга өөредилге программазынга болгаш чаа Федералдыг күрүне өөредилге стандартының негелделеринге, Тыва Республиканың өөредилге черлеринге кижиниң сүзүүн болгаш мөзү-шынарын кижизидип сайзырадырының концепциязынга (2011ч.) дүүштүр тургускан.

2023-2024 өөрөдилге чылында 9-ку класска “ Улусчу уjurлар” деп класстан дашкаар ажыл-чорудулганы өөрөдиринге өөрөдилге планында неделяда ниитизи-биле 1 шак көрдүнгөн. 9-ку класска 35 өөрөдилге неделясында 33 шакта программаны долузу-биле өөрөткөн турар уjurлуг.

Курстун (эртемниң) план езугаар шингээттингениниң түннелдери

Бо программа 9-ку класстың доозукчуларының бот-тускайлаң (личностные), метапредметтиг (метапредметные), предметтиг (предметные) дараазында түннелдерни чедип алырын магадылап хандырып турар.

Бот-тускайлаң түннелдери (личностные результаты)

1. Хамааты мөзү-шынар кижизидилгези;
2. Патриоттук кижизидилге;
3. Сагыш-сеткил, мөзү-шынар кижизидилгези;
4. Чараш чүүлдү эскерип билиринге кижизидери;
5. Күш-шыдал азы мага-бот дадыктырылгазының кижизидилгези;
6. Күш-ажыл кижизидилгези;
7. Бойдуска хумагалыг болурунга кижизидери;
8. Эртемниң үнелиин, чугулазын медресеп билиринге кижизидери.

Метапредметтиг түннелдери

1. Тыва уjur-чанчылдарны аас чогаалындан болгаш чечен чогаалдан тып билир;
2. Кожа-хелбээ чоннарнын чанчылдарын билир;
3. Кожа-хелбээ чоннарнын чанчыл-чудулгезин билир болур.

Предметтиг түннелдери

- 1.Езулалдыг дойлар.Тыва кижинин уш дою: торуттунгенде,огленгенде,чырык ортемчейден чарылганда, ону эрттирер езулалдары, чуруму-биле таныжар, билир болур;
- 2.Тываларнын тос ыдыы. Ыдык- кандыг-бир чувени (малды, хараачаны, ыдык окту) онзагай шынарларлыг эн-не дээди деп санап, чудуурунун, тыва кижинин тос ыдыы, оларнын аттарынын дугайында таныжар, билир болур;
- 3.Тос дагылгалар .Бурунгу тываларнын бойдус-биле амыдыралчы сырый харылзаазын, анаа тускай хамаарылгазын, оларнын дагылгаларда илереттингенин билир болур;
- 4.М.Кенин-Лопсан- тыва чоннун уjur-чанчылдарынын шинчилекчизи, нептередикчизи дээрзин билген турар уjurлуг.

Календарь-темалыг план

№	Темалары	Шагы	Эрттирер хуну, айы	
			План езугаар	Херек кырында
	Катаптаашкын			
1	Улусчу уjur-чанчылдар- чоннун тускай	1	4.09	

	ооредии.оон унген дозу- тыва чоннун амыдыралы.Чарылбас кезектери- ужурлар, чанчылдар,езулалдар, дагылгалар, сагылгалар.			
2	Тыва чоннун ужур-чанчылдарын шинчилээнинин кыска тоогузу.	1	11.09	
3	Езулалдарнын кол хевирлери: ыдык,дагылга,сагылга,йорээл,чалбарыг.Оларнын унген дозу.	1	18.09	
4	Тываларнын ыдыктап каан малы,ыяжы, дагыыр хеми,тайгазы,оваазы.Оларнын бойдуста тускай сорунзалыг(энергетиктиг) унуштер,даглар, суглар-биле холбаазы.Оларнын бойдус камгалаарынга салдары.	1	25.09	
5	Езулалдарны болуктээри: ог, аыш-чем-биле холбашкан, бойдуска хамаарышкан, кижинин амыдыралы-биле холбашкан езулалдар.Оларнын утказы.	1	2.10	
6	Практиктиг кичээл. Огбелери,ада-иезинин дузазы-биле торел аймактын, болуктун ыдыктары,дагылгалары-биле таныжылга.	1	9.10	
7	Практиктиг кичээл. Аалчылар (энелер,авалар, адалар) чалап, езулалдарны херек кырында сагып ооредири.Видеофильмнерни ажыглаары.	1	16.10	
8	Практиктиг кичээл. Шагаа, наадым езулалдарынга киржип, оларны сагып ооренири.	1	23.10	
	Езулалдыг дойлар			
9	Тыва кижинин уш дою: торуттунгенде,огленгенде,чырык ортемчейден чарылганда.Уруг дою.Ону эрттирер езулалдары, чуруму.Оол,кыс уруг торуттунген аайы-биле дойну эрттиреринин онзагайы.Уруг бажын кыргыыры (хылбыктаары), эрттирер езу-чуруму.	1	6.11	
10	Куда дою.Уруг айтыары (таныжары).Дугдээшкин, шайын бузары, товун айтыары.Куда езулалдары.	1	13.11	
11	Кижинин соолгу дою. Хоруглуг езулалдар.Амгы уеде ону эрттиреринин чурумун хажыдып турары.	1	20.11	
12	Мал-маганга хамаарышкан дойлар: дук дою, тарак дою, кыштаг дою. Чер ажылынын дойлары: тараа дою, сиген дою. Чудулгеге хамаарышкан дойлар.Эрттирер ужурлары. Езулалдарлыг дойларнын кижинин амыдыралынга салдары.оларны салгал дамчыдар ужур-утказы.	1	27.11	
13	Практиктиг кичээл. Амыдыралда кижинин уш доюн, мугур харлаанын эрттирип турарынын дугайында сактыышкыннар.	1	4.12	
14	Чогаадыг «Чуртталганы чугле байырлап-дойлап эрттирип болур бе?»	1	11.12	

	Тываларнын тос ыдыы			
15	Ыдык- кандыг-бир чувени (малды, хараачаны, ыдык окту) онзагай шынарларлыг эн-не дээди деп санап, чудууру.Тыва кижинин тос ыдыы.Оларнын аттары.	1	18.12	
16	Хойну, сергени,аътты, тевени, сарылкты, буганы, ивини ыдыктаары.ыдыктаар мал-маганнын он-чузуну. Кижинин кадыы-биле холбаазы. Ыдыктаарынын чуруму.Ыдыктаарынын утказы.	1	25.12	
17	Ыдык окту ыдыктаары- ажы-толдун кадык-шинин,сузуглелин хей-аът киирип, камгалаары.Ыдык-окту салгал дамчыштырары. Ыдыктаашкын херекселдери.	1	15.01	
18	Хараачаны ыдыктаары,оон сузуглелдиг утказы-дээрнин, сылдыстарнын ог ээлеринин сулде-чаяанын камгалаары.	1	22.01	
19	Тос ыдык-кижини камгалаан бурунгу сузук.Оон кижизидилгелиг унезинин монгеzi, аныяк салгалга чаагай салдары.	1	29.01	
20	Практиктиг кичээл. Ыдыктарны, ыдыктаашкынны тоолдарда, чечен чогаалда чуруп коргускенин тып,шилип номчууру.	1	5.02	
21	Практиктиг кичээл. Ыдыктаашкын, езулалдарлыг кинофильмнер коору. Музейден ыдыктаашкын херекселдери-биле таныжары.Утказын билип, ажыглаары.	1	12.02	
	Тос дагылгалар			
22	Бурунгу тываларнын бойдус-биле амыдыралчы сырый харылзаазы, анаа тускай хамаарылгазы.Оларнын дагылгаларда илереттингени.	1	19.02	
23	Тыванын долгандыр турар хурээлелин амгы болгаш келир уеде экижидеринге дагылгларнын кижизидилгелиг ужур-дузазы, кижиге салдары.Дээрни дагыыры.Тос дээрге хундуткел.Дээрге чалбарыыры.	1	26.02	
24	Тос аржаан.Тос-карак- чажыг ыажы	1	4.03	
25	Танды дагыыры.Тос танды, анаа хамаарышкан чалбарыглар, йорээлдер.	1	11.03	
26	От дагыыры.От-чаяачы, от- азыракчы. Чула оду.Отка чалбарыг, йорээлдер.	1	18.03	
27	Суг бажы.Ону дагыырынын ужурлары,анаа хамаарышкан сагылгалар.Аржаан суглар.Оларга сузуглел.Аржаан саны,чалбарыг, йорээл.	1	25.03	
28	Оваа дагыыры.оваа дажы,анаа чудулге-сузуглел.	1	8.04	
29	Кожээ дагыыры.Кожээ дажы,оон хевирлер: даш кожээ, кижичи кожээ, бижикиг даштар.Тоогулуг кожээлер,оларга хамаарышкан улусчу ужурлар.	1	15.04	
30	Дагылгалыг ыяштар,оларнын хевирлери.	1	22.04	
	М.Кенин-Лопсан- тыва чоннун ужур-			

	чанчылдарынын шинчилекчизи, нептередикчизи			
31	М.Кенин-Лопсан-делегейде билдингир тыва эртемден-этнограф.Оон эртем-шинчилел ажылдары, тыва улусчу езу-чанчылдарны чыып бижииринге киржилгези, тыва улусчу ооредигнин эртем талазы-биле ундезилекчизи.	1	29.04	
32	М.Кенин-Лопсаннын кижиге дугайында билиишкени.Кижиге бойдустун энерелдиг толугу,оон чажындан тура торээн чонунун ужур-чанчылдарына ооредип, езулуг кижиге кылдыр хевирлээри.Оон ажылдарында кижиге назынын ылгааны,назы-хар аайы-биле кижиге идилгенин сорулгазын, утказын коргускени.	1	6.05	
33	Практиктиг кичээл.Тыва ужур-чанчылдарны шинчилеп,чыып, аныяк салгалга эгидеринге, чон аразына тарадырынга улуг-хуузун кириштирген эртемденнернин номнары-биле таныжылга.	1	13.05	
34	Каттаптаашкын. Туннел кичээл	2	20,27.0 5	

ДОКУМЕНТ ПОДПИСАН ЭЛЕКТРОННОЙ ПОДПИСЬЮ

**МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ
УЧРЕЖДЕНИЕ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА С. ЭЛЕГЕСТ
ИМ.БАВУН-ООЛА У.А.,** Оюн Салбакай Борисовна, Исполняющий обязанности
директора

7

24.09.23 11:50 (MSK)

Сертификат 1F79AA4ED64AD2EB6282F1F78C8239A7